

УДК 327.56:327.82«20/21»

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v050.2024.33>**М. М. Марусинець**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7366-9328>

кандидат філологічних наук, доцент,

старший науковий співробітник,

доцент кафедри історії та суспільних дисциплін,

старший дослідник

Науково-дослідного центру імені Тіводора Легоцьки

Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II

ТРАНСФОРМАЦІЯ МИРОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ США В ПІВНІЧНІЙ ІРЛАНДІЇ В УМОВАХ БРЕКЗІТУ ЗА АДМІНІСТРАЦІЇ ПРЕЗИДЕНТА США ДЖ. БАЙДЕНА

Постановка проблеми. Миротворча діяльність США в Північній Ірландії в умовах Брекзиту полягає в підтримці мирного процесу, що складався після підписання мирної угоди – Угоди Страсної п'ятниці 1998 р. або Белфастської угоди [1]. США твердо стоять на захисті мирної угоди, яка поклала кінець протистоянню в Північній Ірландії. Ця угода є невід'ємною частиною політичної історії та самобутності США. Вона також слугує основою зовнішньої політики США. Навіть в умовах глобальних політичних трансформацій XXI ст. важливу частину в яких посідають події, пов'язані з виходом Великої Британії зі складу ЄС – Брекзитом, підтримка миру в Північній Ірландії в межах Угоди Страсної п'ятниці є рідкісним прикладом консенсусу між республіканською та демократичною партіями в політичному полі США, яке загалом вирізняється високою поляризацією. Підтримка мирного процесу в Північній Ірландії залишається однією з небагатьох позицій, яку президенти США можуть обстоювати на світовій арені, не викликаючи невдоволення з боку іншої партії та маючи двопартійний консенсус.

В умовах Брекзиту мир і стабільність у Північній Ірландії через чверть століття з моменту підписання Угоди Страсної п'ятниці 1998 р., що поклала кінець так званого тридцятирічного періоду «Смути» в історії Північної Ірландії, знов викликає сумніви й занепокоєння з приводу можливого відновлення міжконфесійного конфлікту у вигляді протистояння католицько-республіканської громади, що виступає за возз'єднання Ірландії, та протестантсько-юніоністської громади, що твердо стоїть на позиції збереження єдності Північної Ірландії з Великобританією. Активізація дипломатичних зусиль США, пов'язаних із підтриманням миру та стабільності в Північній Ірландії в умовах Брекзиту припадає на правління адміністрації 46-го президента США Дж. Байдена, який має ірландське походження і зробив значний внесок у недопущення міжконфесійного протистояння.

У 2023 р. США привітали досягнення нової угоди між Великою Британією та ЄС щодо Північної Ірландії – Вінздорську рамкову програму [2]. Вона доповнює та пом'якшує спірний Протокол щодо Північної Ірландії 2021 р. [3] і спрямована на врегулювання торговельної суперечки та напруженості, що виникли після Брекзиту 2020 р., а також на збереження відкритого кордону Великої Британії з Республікою Ірландія, яка є членом ЄС. Президент США Дж. Байден наголосив, що нова угода про правила торгівлі після Брекзиту є «істотним кроком» для забезпечення зміцнення миру та прогресу, запропонованих у підписаній Угоді Страсної п'ятниці 1998 р. – угоді про припинення конфлікту, що тривав десятиліттями, на острові Ірландія.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Конфлікт у Північній Ірландії і його мирне врегулювання є показовим приміром можливостей дипломатичних зусиль як окремих держав, таких як США так і великому значенні дипломатії у світовій політиці. Питання, пов'язані з війною і миром, завжди викликали інтерес у багатьох учених протягом усієї історії людства. Проблема конфлікту в Північній Ірландії продовжує привертати увагу дослідників, і ця тема вже досить добре вивчена. Однак набагато менше публікацій присвячено ролі американської дипломатії в мирному врегулюванні конфлікту та підтримці миру в Північній Ірландії. Особливо у світлі змін у системі міжнародних відносин і світовому порядку наприкінці XX ст., центральною подією яких для мирного процесу в Північній Ірландії виявився Брекзит. У цьому контексті на особливу увагу заслуговують наукові розвідки таких ірландських, британських, європейських та американських дослідників, як Сандерс А., Елліон С., Вейр Б., Сміт Т., Слот А., Астана А., Паркер А., Фостер П., Боффі Д., О'Рейлі С., Боргер Дж., Руй Д., Боффі Д., Менс Х., Керролл Л., Керролл Р., Керні В., Коббі Е., Коллінз Р., МакКаррі К., Фейт П., Сміт О., Ландов Ч., МакБрайд Дж., Шонін Г.

Серед новітніх досліджень привертає увагу наукова монографія 2024 р. британського вченого А. Сандерса «Перегляд ролі Сполучених Штатів Америки в Північній Ірландії». Автор справедливо зазначає, що нові проблеми, які виникли внаслідок виходу Сполученого Королівства з ЄС, призвели до появи цілої низки питань, пов'язаних із конституційним устроєм Північної Ірландії [4]. Науковий інтерес представляє колективна публікація американських дослідників С. Елліотт, Б. Вейр і Т. Сміта «Спеціальний посланник США в Північній Ірландії допоміг би зберегти мир». У роботі автори акцентують увагу на важливості спеціальних представників США в Північній Ірландії в умовах Брекситу [5]. Американська дослідниця А. Слоут у науковому доробку «Брекзит може поставити під загрозу мир у Північній Ірландії, а Америка ігнорує це» критикує адміністрації президентів США, на каденцію яких припав Брексит [6].

Мета статті. Головна мета дослідження полягає у всебічному аналізі ролі дипломатичних зусиль США у підтримці миру та стабільності в Північній Ірландії в умовах Брекситу за адміністрації президента США Дж. Байдена.

Виклад основного матеріалу. Адміністрація 46-го президента США Дж. Байдена виявила особливий інтерес до проблем підтримання миру в Північній Ірландії. Дж. Байден розумів, що Брексит серйозно вплинув на ситуацію в Північній Ірландії. Дж. Байден, який має ірландське походження, завжди підтримував Угоду Страсної п'ятниці 1998 р. На початку червня 2021 р. президент США Дж. Байден прибув до Великої Британії в рамках своєї першої офіційної зарубіжної поїздки з двома чіткими посланнями. По-перше, Дж. Байден наголосив, що «Особливі відносини» між країнами залишаються міцними і стабільними. По-друге, Дж. Байден наголосив, що США будуть уважно стежити за тим, щоб Угоду Страсної п'ятниці було збережено та чітко виконували [7].

У цьому контексті 46-й президент США підтвердив свою прихильність мирній угоді як тодішньому прем'єр-міністру Республіки Ірландія Л. Варадкару (2017-2020; 2022-2024) в березні 2021 р. так і тодішньому прем'єр-міністру Великої Британії Б. Джонсону (2019-2022) під час їхньої двосторонньої зустрічі. Дж. Байден, зокрема, заявив, що «Сьогодні Велика Британія та США підтверджують свою відданість тісній співпраці з усіма сторонами Угоди, щоб зберегти її тендітний баланс та реалізувати її концепцію примирення, порозуміння, рівності, поваги до прав та рівноправності. Розкриття величезного потенціалу Північної Ірландії є важливою частиною збереження стабільності, створеної Угодою, і Велика Британія та США продовжать спільну роботу для

досягнення цієї спільної мети» [8]. Ці події створили умови для відновлення участі США у вирішенні складного питання щодо подальшого підтримання миру в Північній Ірландії.

Прихильність США захисту угоди Страсної п'ятниці 1998 р. є невід'ємною частиною їхньої політичної історії та ідентичності. Однак це також є фундаментом зовнішньополітичного курсу США. Питання підтримки мирного процесу в Північній Ірландії є рідкісним випадком, коли дві провідні політичні сили країни можуть дійти згоди з важливих питань, хоча в цілому політична арена США вкрай поляризована. Це одна з небагатьох позицій, яку Дж. Байден міг займати на світовій арені, не викликаючи незадоволення республіканців.

Емоційна прихильність Дж. Байдена до Ірландії була незмінною впродовж усього його дорослого життя і стала частиною його політичної ідентичності. Дж. Байден часто згадує історію сім'ї своєї матері та свої зв'язки з графством Мейо. Він цитує ірландських поетів і використовує приклад британського правління в Ірландії, щоб співпереживати меншинам, яких переслідують. Дж. Байден вважає свій внесок у встановлення миру в Республіці Ірландія важливою частиною своєї спадщини. У 1980-х рр. він входив до групи сенаторів, які почали наполягати на більш активній дипломатичній участі США у врегулюванні конфлікту. Будучи членом комітету Сенату з міжнародних відносин, він допоміг адміністрації Б. Клінтона виділити ресурси та політичний капітал для укладання Угоди Страсної п'ятниці у 1998 р. [9].

За трохи більше ніж чверть століття, що минули з моменту підписання Угоди Страсної п'ятниці 1998 р., у Північній Ірландії багато чого змінилося. На той час нинішній президент Дж. Байден був членом Комітету Сенату з міжнародних відносин і підштовхував адміністрації США, які змінювали одна одну, до мирного врегулювання північноірландського конфлікту [10]. Але, як свідчить його нещодавнє підтвердження прихильності Угоді Страсної п'ятниці, «мир – це процес, який триває». У той час як мирна угода 1998 р. створила умови для мирного процесу, політичний процес, на якому вона заснована, розвивався нерівномірно – навіть до виходу Сполученого Королівства з ЄС. Переговори про статус Північної Ірландії та транскордонні торговельні угоди після Брекситу ще більше ускладнили цей процес [11].

Участь США в переговорах 1998 р. виявилася вирішальним чинником у підписанні мирної угоди. І досі позиція США як нейтральної сторони у розв'язанні конфлікту в Північній Ірландії має велике значення. Крім того, напруженість у відносинах між двома ключовими союзниками

США – Великою Британією та Республікою Ірландією, яка зберігається, не відповідає стратегічним інтересам США в Європі. Відновлення прихильності США забезпеченню стабільності в Північній Ірландії вимагає переходу від риторики до політичних дій і активної дипломатії. Для цього також необхідне глибоке розуміння залучених сторін у мирний процес, а також усі тонкощі, пов'язані з Брекзитом.

У сучасному процесі мирного врегулювання в Північній Ірландії беруть участь багато тих же ключових сторін, що й у 1998 р. Юніоністська сторона, цього разу представлена Демократичною юніоністською партією (ДЮП), яка виступала проти Угоди Страсної п'ятниці 1998 р., яка сьогодні є домінуючою, хоч і слабшою юніоністською силою; Республіканська сторона в особі націоналістичної партії, що виступає за возз'єднання Ірландії, – «Шинн Фейн», яка тривалий час вважалася політичним крилом Ірландської республіканської армії (ІРА), але зараз посідає лідерські позиції як у Північній Ірландії, так і в Республіці Ірландія; Міжгромадська фракція у партії «Альянс», що зараз перебуває на підйомі; Уряди Великої Британії та Республіки Ірландія, чия політика розрядження напруженості підготувала ґрунт для мирного процесу; США та ЄС, чия дипломатична активність і схема відкритих кордонів відповідно сприяли укладенню Угоди Страсної п'ятниці 1998 р. [10].

Слід також враховувати й той факт, що ключові фігури, які стоять на чолі згаданих груп, зазнали змін, а їхні позиції стали більш жорсткими. Наприклад, нове керівництво ДЮП зайняло жорсткішу позицію з приводу Протоколу щодо Північної Ірландії після Брекзиту. Цей протокол зберігає регіон у рамках єдиного ринку ЄС та митного союзу для деяких товарів. Наразі ДЮП переживає внутрішні потрясіння [12]. У свою чергу Уряд Великої Британії відмовився від духу компромісу, який був характерний для переговорів у 1998 р. і тепер у переговорах із ЄС він дотримується безкомпромісної позиції.

На відміну від 1998 р., ЄС нині має сильнішу зацікавленість у мирному процесі. Це обумовлено насамперед тим, що ЄС прагне зберегти цілісність єдиного ринку та митного союзу, контролюючи те, що надходить до торговельної зони ЄС, частиною якої залишається Республіка Ірландія [13]. У відповідь на відмову Сполученого Королівства від початкових умов Протоколу щодо Північної Ірландії ЄС ініціював «заходи покарання», щоб зберегти цей контроль, хоча немає жодної впевненості в тому, що Лондон виконає несприятливе для нього рішення суду. Тим часом уряд Республіки Ірландія вів активну дипломатичну діяльність, щоб питання про кордон із Північною Ірландією залишалося в центрі уваги під час пере-

мовин – як у ЄС, так і в США, – але тепер він побоюється наслідків «заходів покарання».

Не дивлячись на те, що Сполучені Штати були ключовим гравцем у переговорах 1998 р., в останнє десятиліття вони відійшли від цього питання. Проте президент Дж. Байден зберігає глибокий зв'язок зі своїм ірландським корінням. Як Дж. Байден так й Конгрес неодноразово підтверджували свою підтримку виконання умов Угоди Страсної п'ятниці та Протоколу щодо Північної Ірландії [14]. Однак залишається незрозумілим, чи Сполучені Штати докладатимуть ефективних дипломатичних зусиль у разі погіршення ситуації в Північній Ірландії.

З підписання Угоди Страсної п'ятниці в 1998 р. у політичному процесі Північної Ірландії неодноразово спостерігалися періоди стагнації. Так, у період з 2017 р. по 2020 р. у Північній Ірландії була відсутня виконавча влада в Стормонті, у зв'язку з чим регіон тимчасово перейшов під пряме управління з Лондона. Незважаючи на те, що компетентні державні службовці забезпечували мінімальний рівень послуг, це означало, що під час більшої частини переговорів щодо Брекзиту в Белфасті не було уряду, який міг би допомогти сформувати майбутні відносини і статус Північної Ірландії [10].

Крім того, уряд Великої Британії не взяв до уваги вплив Брекзиту на Північну Ірландію та інші складові частини країни під час і після референдуму. Він не цікавився цим питанням доти, доки у 2017 р. йому не знадобилися голоси юніоністів, а останнім часом – доки він не зміг ігнорувати побоювання юніоністів з приводу нового торгового бар'єру в Ірландському морі [15].

Тривале затишшя в політичному процесі та особливий торговий статус Північної Ірландії поставили під загрозу мирний процес. Після Брекзиту констатується помітне збільшення спалахів заворушень, насамперед у таборі юніоністів. Це викликає побоювання, що насильство може повернутися в повсякденне життя Північної Ірландії [16]. Через напружені стосунки між партіями у виконавчому органі (насамперед між ДЮП і Шинн Фейн), а також між Лондоном і Брюсселем, наразі мало можливостей для обговорення миру і політичного прогресу в Північній Ірландії [17].

У контексті безпрецедентної двопартійної підтримки США мирного процесу в Північній Ірландії необхідно зазначити, що 16 березня 2021 р. американські сенатори представили резолюцію, в якій підтвердили підтримку США мирної угоди в Північній Ірландії – Угоди Страсної п'ятниці 1998 р. Резолюцію було презентовано перед Днем Святого Патрика на тлі зростаючого занепокоєння у Вашингтоні тим, що після Брекзиту розбіжності між Лондоном та ЄС ставлять під загрозу вико-

нання Угоди Страсної п'ятниці 1998 р. Голова Комітету у закордонних справах сенату Б. Менендес, демократ, і сенатор С. Коллінз, республіканець, представили цю двопартійну пропозицію, що дістала одностайну підтримку. У цьому контексті С. Коллінз відзначив, що «всеосяжна система розподілу влади, встановлена Белфастською угодою, стала знаковим досягненням, яке заклало основу для миру і примирення в Північній Ірландії. Наша резолюція закликає всі сторони продовжувати роботу з реалізації Белфастської угоди, а також наступних угод, які сприятимуть миру і стабільності на острові Ірландія» [10].

У контексті двопартійної підтримки миру на острові Ірландія необхідно також зазначити, що за адміністрації Дж. Байдена був також створений Спеціальний комітет із захисту Угоди Страсної п'ятниці Конгресу США – це міжпартійний комітет, який 2022 р. виступив із критикою рішення британського уряду в односторонньому порядку скасувати деякі положення Протоколу щодо Північної Ірландії. У своїй заяві комітет наголосив на неспроможності юридичних обґрунтувань цієї дії та її політичній необґрунтованості. Конгресмени закликали президента США Дж. Байдена використати всі дипломатичні інструменти, щоб вплинути на наміри Великої Британії прийняти умови Протоколу.

На початку березня 2021 р. міністр закордонних справ Республіки Ірландія С. Ковні (2017–2022) поінформував групу американських законодавців про події, пов'язані з напруженістю довкола умов Брекзиту – угоди, яка набрала чинності 1 січня 2021 р. і закріплює вихід Великої Британії з ЄС. Суперечка про введення нових перевірок комерційних товарів, що переміщуються між Великою Британією та Північною Ірландією, викликала напруженість щодо Угоди Страсної п'ятниці 1998 р., яка поклала кінець трьом десятиліттям кровопролиття відомого як період «Смути» в Північній Ірландії.

У зв'язку з набранням чинності договору про Брекзит на початку 2021 р. відбувся Віртуальний брифінг ірландських і європейських чиновників у якому прийняли участь представники двопартійної групи «Друзі Ірландії» на Капітолійському пагорбі. Цю групу було створено у 1981 р. для підтримки мирних ініціатив і примирення в Північній Ірландії і вона мала значний вплив на забезпечення підтримки мирного процесу з боку США. Групу було засновано ірландсько-американськими політиками, – сенатором Т. Кеннеді, сенатором Д. Мойніханом і спікером Палати представників Т. О'Нілом, для підтримки ініціатив зі встановлення миру і примирення в Північній Ірландії. Група виступає проти насильства і тероризму в Північній Ірландії та підтримує політику США, що сприяє справедливому, міцному і мир-

ному врегулюванню конфлікту. На брифінгу було зазначено, що мир перебуває під загрозою через проблеми, пов'язані зі здійсненням торговельних змін після Брекзиту.

Демократи і республіканці з групи «Друзі Ірландії» в Конгресі неодноразово заявляли, що у Великій Британії не буде шансів укласти угоду про вільну торгівлю зі США, якщо Брекзит і порушення угоди про Брекзит поставлять під загрозу мир на острові Ірландія. Б. Бойл, конгресмен-демократ із Пенсільванії та провідний член групи «Друзі Ірландії», в інтерв'ю відомому британському виданню «The Guardian» зазначив, що «в американській політиці нині дуже багатопартійна ситуація, і дуже мало питань, буквально кілька, які справді є двопартійними. Захист Белфастської угоди і збереження миру на острові Ірландія – одне з таких питань». Далі Б. Бойл також наголосив, що двопартійна підтримка миру на острові Ірландія є не лише серед виборних посадових осіб: «Якби ви опитали експертів із зовнішньої політики та національної безпеки, незалежно від того, в лівих чи правих аналітичних центрах вони працюють, ви би дійшли до такої самої одностайної думки. Чесно кажучи, у США це не викликає розбіжностей. Це вирішене питання. Те, що уряд Б. Джонсона робить під час переговорів щодо Брекзиту, насправді ізолює Велику Британію від усіх її традиційних союзників» [10].

Зокрема, було згадано рішення британського уряду відкласти запровадження нових митних перевірок на кілька місяців після узгодженої дати початку у квітні 2021 р. Це рішення призвело до порушення умов Протоколу щодо Північної Ірландії – частини угоди про Брекзит, яку Велика Британія уклала з ЄС. Протокол спрямований на забезпечення вільного пересування товарів і людей між Республікою Ірландія, яка залишається членом ЄС, і Північною Ірландією, що залишила ЄС разом із рештою Великої Британії в січні 2020 р. [3]. Під час кількох місяців напружених переговорів між ЄС і Великою Британією з приводу вироблення Протоколу щодо Північної Ірландії, неодноразово висловлювалася стурбованість тим, що британський уряд був готовий ігнорувати положення ірландського мирного договору. Цей договір, який ефективно і символічно усунув усі ознаки фізичного кордону між Республікою Ірландія та Північною Ірландією з підписанням Угоди Страсної п'ятниці 1998 р., мав величезне значення для встановлення миру на острові Ірландія [18].

Брекзит став предметом бурхливих обговорень і викликає заклики до возз'єднання Ірландії. Націоналістична партія і рух, що діє як у Республіці Ірландія, так і в Північній Ірландії виступає за возз'єднання двох частин однієї Ірландії – «Шинн Фейн», розпочала рекламну кампанію в США, закликаючи до проведення референдуму про

возз'єднання. Однак розмови про возз'єднання Ірландії, що означало б втрату Північної Ірландії Великою Британією, викликають занепокоєння в багатьох, особливо в протестантського населення – юніоністів, які виступають за збереження союзу з Великою Британією та побоюються втратити свої привілеї, які ґрунтуються на невеликій політичній більшості в Північній Ірландії [18].

У січні 2021 р. рішення ЄС викликало неоднозначну реакцію в Північній Ірландії та Республіці Ірландія. У той час, коли країни ЄС зазнавали труднощів із забезпеченням достатньої кількості доз вакцини проти «COVID-19», ЄС розглядав можливість введення жорстких обмежень на переміщення вакцин через кордон між Північною Ірландією та Республікою Ірландія. Цю пропозицію було швидко відхилено, проте вона викликала стурбованість і негативні наслідки. Крім того, юніоністські воєнізовані угруповання, які раніше не поспішали погоджуватися з мирною угодою 1998 р., оголосили про тимчасове припинення підтримки мирної угоди через побоювання з приводу реалізації положень про Брекзїт [18].

У різних районах Північної Ірландії, що підтримують ідеї юніонізму, були розміщені плакати, що виражають незгоду з кордоном, який може з'явитися після виходу Великої Британії з Європейського союзу. Цей кордон пройде по Ірландському морю і розділить острів на дві частини: Ірландію і Північну Ірландію. Такий морський кордон може спростити митні процедури, але одночасно підкреслить відокремлення Північної Ірландії від решти території Великої Британії. На деяких із найпохмуріших плакатів можна побачити людину в масці та зі зброєю, яка вимовляє фразу: «Наші предки боролися за нашу свободу і права. Море не знає кордонів, і ми продовжуємо боротьбу» [18].

На відміну від попереднього президента Д. Трампа Дж. Байден шкодує про Брекзїт, але із запізненням призначив послів до Великої Британії та Республіки Ірландія. Дж. Байден тривалий час не висловлював зацікавленості в призначенні спеціального посланця США у Північній Ірландії. Однак 19 грудня 2022 р. державний секретар США Е. Блінкен оголосив про призначення Дж. Кеннеді III спеціальним посланником США в Північній Ірландії з економічних питань. У пресрелізі про призначення Дж. Кеннеді III було зазначено, що його нова роль полягає у сприянні економічному розвитку та інвестиційним можливостям у Північній Ірландії в інтересах усіх спільнот, а також у зміцненні зв'язків між США та Північною Ірландією. Однак у релізі також наголошували на «прихильності підтримці миру, процвітання і стабільності в Північній Ірландії та мирних дивідендів від Угоди Страсної п'ятниці» [19].

В умовах Брекзїту посилюються економічні проблеми та внутрішні політичні розбіжності в Північній Ірландії, яка опинилася між Великобританією та ЄС. Так, доходи населення в Північній Ірландії відстають від доходів решти Сполученого Королівства, а рівень зайнятості серед молоді віком від 16 до 24 років становить близько 59 відсотків. Колишній сенатор США Дж. Мітчелл, головний переговорник від США за угодою 1998 р., ще у 1990–ті рр. наголошував, що «економічні поневіряння є одним із чинників, що сприяють виникненню проблем у Північній Ірландії». Дж. Мітчелл бачив кореляцію між безробіттям і насильством, і цей взаємозв'язок зберігається і в даний час. Невдоволення населення готове спалахнути будь-якої миті [20].

В умовах глобальних політичних трансформацій зберігається потреба в посередництві США з метою налагодження та зміцнення міжгромадських відносин у Північній Ірландії. Сьогодні віктимізація як з боку каталіків-республіканців, так і протестантів-юніоністів перешкоджає справжньому примиренню та інтеграції суспільних просторів. Сполучені Штати повинні зосередитися на сприянні транскордонному суспільному діалогу між політичними та громадськими лідерами, а також місцевими активістами. Це допоможе задовольнити нагальні соціальні потреби шляхом поліпшення надання послуг. Політичне посередництво має спонукати партійних лідерів ставити інтереси народу Північної Ірландії понад усі інші міркування і приймати основні принципи відкритого діалогу, нехай навіть неформального. Це могло б включати в себе залучення невеликих груп політичних представників зі США та Північної Ірландії для приватних консультацій. США та їхні європейські партнери – Великобританія, Ірландія та лідери ЄС – «можуть скористатися цією можливістю, щоб підготуватися до важких розмов про возз'єднання Північної Ірландії з Республікою Ірландія» [20].

Сьогодні відносно нещодавно усталений мир перебуває під загрозою через проблеми, спричинені Брекзїтом і чотирирічною кризою в уряді Північної Ірландії з 2017 р. по 2020 р. Через Брекзїт стає дедалі важче підтримувати дружні стосунки як між Північною Ірландією та іншою частиною Великої Британії, так і між Північною Ірландією та Республікою Ірландія, що викликає занепокоєння у обоз громад – протестантів та католиків. Постійні проблеми в роботі уряду Північної Ірландії заважають розвитку та викликають сумніви щодо ефективності та законності його діяльності. Такі умови означають, що знову виникла ситуація, в якій США повинні зіграти життєво важливу роль у дотриманні умов Угоди Страсної п'ятниці, в досягненні якої вони відіграли ключову роль.

Питання про підтримку миру і стабільності в Північній Ірландії в контексті виконання умов Угоди Страсної п'ятниці отримує має підтримку обох партій США і, отже, є тим питанням, у якому можна домогтися реального прогресу. Роль спеціальних посланників США в Північній Ірландії особливо важлива для протидії закликам прихильників Брекзиту до більш вираженого відокремлення від Республіки Ірландія, яка входить у склад ЄС. У США існують міркування з приводу можливості призначити другого спеціального посланника, який займатиметься збереженням інститутів Угоди Страсної п'ятниці, оскільки це може мати вирішальне значення для збереження миру і створення більш стабільного суспільства з функціонуючою політичною системою [5].

Економічні інвестиції та торгівля також матимуть велике значення для зміцнення миру завдяки відновленню довіри між спільнотами та наданню альтернативних можливостей тим, хто найбільш схильний до участі у воєнізованих формуваннях. Участь США в цьому питанні є важливим символом мирного процесу, який може дати надію жителям Північної Ірландії. Порушення миру в Північній Ірландії та зростання напруженості досі знаходили вихід у невеликих заворушеннях серед молоді. Спільноти робітничого класу дедалі більше турбуються про те, що організоване воєнізоване насильство відновиться і поверне Північну Ірландію до громадянської війни. Тому, США мають продовжувати виконувати активну ролі дипломатичного посередника у встановленні та підтримці миру на острові Ірландія.

Необхідно зазначити, що розбіжності з приводу Протоколу щодо Північної Ірландії 2021 р. дипломатичними зусиллями адміністрацією Дж. Байдена все ж таки було подолано. У 2023 р. США вітали досягнення нової угоди між Великою Британією та ЄС щодо Північної Ірландії. Віндзорська рамкова програма – це юридична угода між Європейським союзом і Сполученим Королівством після Брекзиту, яка регулює дію Протоколу щодо Північної Ірландії. Угода спрямована на врегулювання торговельної суперечки і напруженості, що виникли після Брекзиту, а також на збереження відкритого кордону Великої Британії з членом ЄС – Республікою Ірландія. Вона сприяє скороченню перевірок щодо товарів, що переміщуються з Великої Британії до Північної Ірландії, і надає північноірландським законодавцям свободу дій відносно деяких торговельних правил, нав'язаних ЄС цьому регіону за умовами угоди про Брекзиту.

Висновки. З моменту підписання Угоди Страсної п'ятниці 1998 р. Північна Ірландія досягла значних успіхів у царині примирення та розвитку. США зробили істотний внесок у досягнення миру та його підтримання в умовах глобальних політичних трансформацій, зокрема

Брекзиту. Процес підтримання миру і стабільності в Північній Ірландії, досягнутими в рамках мирної угоди, ґрунтується на трирівневому підході. Він спрямований на: встановлення демократичних інститутів у Північній Ірландії; забезпечення співробітництва та консультацій з боку урядових і неурядових структур США на всій території острова Ірландія; а також створення структур для взаємодії США з Республікою Ірландія, Північною Ірландією та Великою Британією.

Значні трансформації у зовнішній політиці США щодо підтримання мирного процесу в Північній Ірландії в умовах Брекзиту відбулися за 46-го президента США Дж. Байдана (2021–2025). Адміністрація Дж. Байдана ґрунтувалася на тому, що роль США в мирному процесі в Північній Ірландії полягає в забезпеченні виконання домовленостей у рамках Угоди Страсної п'ятниці 1998 р. Вихід Великої Британії з ЄС створив значні складнощі з управлінням ірландським кордоном і загрожує виконанню Угоди Страсної п'ятниці. У відповідь ірландська діаспора США почала організовувати лобювання, щоб захистити мирну угоду. Після обрання Дж. Байдена президентом США тиск з боку Білого дому допоміг прем'єр-міністру Великої Британії Б. Джонсону (2019–2025) укласти угоду щодо виходу Великої Британії зі складу ЄС, головним пріоритетом якої було збереження міцного миру на острові Ірландія. Крім того, США продовжують надавати економічну допомогу та інвестувати в економіку Північної Ірландії. В умовах Брекзиту вкрай важливо, щоб США продовжували свою діяльність через спеціальних посланців, прагнучи протистояти закликам прихильників виходу зі складу ЄС до більш явного відокремлення Північної Ірландії від Республіки Ірландія.

Література

1. The Belfast Agreement: An Agreement Reached at the Multi-Party Talks on Northern Ireland 1998. *Government of the UK*. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/619500728fa8f5037d67b678/The_Belfast_Agreement_An_Agreement_Reached_at_the_Multi-Party_Talks_on_Northern_Ireland.pdf
2. The Windsor Framework: The agreement reached by the UK and EU regarding the Windsor Framework. *Government of the UK*. 17 May, 2024 URL: <https://www.gov.uk/government/publications/the-windsor-framework>
3. Protocol on Ireland/Northern Ireland. *Government of Ireland*. 11 October, 2023. URL: <https://www.gov.ie/en/publication/c3bf8-protocol-on-irelandnorthern-ireland/>
4. Sanders A. Revisiting the Role of the United States of America in Northern Ireland. / *The Routledge History of Irish America*. P. 355–367. London : Routledge, 2024. URL: <https://doi.org/10.4324/9781003278153-33>
5. Ellion S., Weir B., Smyth T. A US special envoy to Northern Ireland would help preserve the peace. *The Hill*. 16 march, 2022. URL: <https://thehill.com/opinion/>

international/597953-a-us-special-envoy-to-northern-ireland-would-help-preserve-the-peace/

6. Sloat A. Brexit Could Jeopardize Peace in Northern Ireland—and America Is Ignoring It. *Time*. 29 June, 2018. URL: <https://time.com/5325315/peace-ireland-border-brexit/>

7. Miller Z., Superville, Kirka D. Biden recommits to Good Friday accord on St. Patrick's Day. *AP News*. 17 March, 2021. URL: <https://apnews.com/article/joe-biden-good-friday-accord-85b0a7afe8b1ce70e0d60355197bf650>

8. Joint Statement on the Visit to the United Kingdom of the Honorable Joseph R. Biden, Jr., President of the USA at the Invitation of the Rt. Hon. Boris Johnson, M.P., the Prime Minister of the UK. *The White House*. 10 June, 2021. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/06/10/joint-statement-on-the-visit-to-the-united-kingdom-of-the-honorable-joseph-r-biden-jr-president-of-the-united-states-of-america-at-the-invitation-of-the-rt-hon-boris-johnson-m-p-the-prime-min/>

9. O'Reilly S. Is Joe Biden really our very own Celtic tiger in the White House? *The Guardian*. 13 November, 2020. URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/nov/13/joe-biden-celtic-tiger-white-house-us-irish-president>

10. Borger J. Why Joe Biden is so invested in defending Good Friday agreement. *The Guardian*. 10 June, 2021. URL: <https://www.theguardian.com/us-news/2021/jun/10/why-joe-biden-is-so-invested-in-defending-good-friday-agreement>

11. Ruy D. Remember Brexit? *CSIS*. 5 March, 2021. URL: <https://www.csis.org/blogs/brexit-bits-bobs-and-blogs/remember-brexit>

12. Edwin Poots to "use courts" to remove NI Protocol. *The Irish News*. 7 June, 2021 URL: <https://www.irishnews.com/news/northernirelandnews/2021/06/07/news/edwin-poots-to-use-courts-to-remove-ni-protocol-2346410/>

13. Boffey D. EU to make Northern Ireland concessions but says patience is 'wearing thin'. *The Guardian*. 7 June, 2021. <https://www.theguardian.com/politics/2021/jun/07/brexit-row-deepens-between-frost-and-eu-over-northern-ireland-protocol>

14. Menendez, Collins, Colleagues Introduce Resolution Reaffirming Bipartisan Support for the Good Friday Agreement. *Foreign Relations Committee of the US Senate*. 16 March, 2021. URL: <https://www.foreign.senate.gov/press/dem/release/menendez-collins-colleagues-introduce-resolution-reaffirming-bipartisan-support-for-the-good-friday-agreement>

15. Mance H. Conservatives strike deal for government support with DUP. *Financial Times*. June 26, 2017. URL: <https://www.ft.com/content/96830e81-27fe-351a-a0acd306d0ae8c90>

16. Carroll L., Carroll R. Northern Ireland assembly meets after sixth night of unrest. *The Guardian*. 8 April, 2021. URL: <https://www.theguardian.com/uk-news/2021/apr/07/bus-set-on-fire-in-belfast-on-sixth-night-of-unrest-in-northern-ireland>

17. Kearney V. Sinn Féin accuses DUP of 'bad faith' over language act. *RTE*. 13 Jun 2021. URL: Northern Editor <https://www.rte.ie/news/regional/2021/0613/1227867-sinn-fein-stormont-dup/>

18. Cobbe E. U.S. to stress support for Good Friday Agreement as Brexit strains Northern Ireland's peace. *CBS News*. 16 March, 2021. URL: <https://www.cbsnews.com/news/northern-ireland-good-friday-agreement-brexit-uk-us-biden/>

19. Collins R. The Day on Which Peace Is Taken for Granted in Northern Ireland, I Will Be Fulfilled: George Mitchell, the Clinton Administration, and the Role of the US Special Envoy. *New Hibernia Review*. 2023. Vol. 27. P. 108-123. doi: <https://doi.org/10.1353/nhr.2023.a914434>

20. Faith P. A Renewed U.S. Commitment to Peace in Northern Ireland. *CSIS*. 14 JUNE, 2021. URL: <https://www.csis.org/analysis/renewed-us-commitment-peace-northern-ireland>

Анотація

Марусинець М. М. Трансформація миротворчої діяльності США в Північній Ірландії в умовах Брекзиту за адміністрації Дж. Байдена. – Стаття.

У статті проаналізовано роль США у підтримці миру та забезпечення стабільності в Північній Ірландії в умовах Брекзиту. Встановлено зміни у миротворчій діяльності США в Північній Ірландії в контексті Брекзиту за президентства Дж. Байдена. Аргументовано, що з моменту підписання Угоди Страсної п'ятниці 1998 р., Північна Ірландія досягла значних успіхів у царині примирення та соціально-економічного розвитку. США зробили істотний внесок у досягнення миру та його підтримання в умовах глобальних політичних трансформацій, зокрема Брекзиту. Процес підтримання миру і стабільності в Північній Ірландії, що було досягнуто в рамках мирної угоди, ґрунтується на трирівневому підході. Він спрямований на: встановлення демократичних інститутів у Північній Ірландії; забезпечення співробітництва та консультацій з боку урядових і неурядових структур США на всій території острова Ірландія; а також створення структур для взаємодії США з Республікою Ірландія, Північною Ірландією та Великобританією.

Доведено, що значні трансформації у зовнішній політиці США щодо підтримання мирного процесу в Північній Ірландії в умовах Брекзиту відбулися за 46-го президента США Дж. Байдана. Адміністрація Дж. Байдана ґрунтувалася на тому, що роль США в мирному процесі в Північній Ірландії полягає в забезпеченні виконання домовленостей у рамках Угоди Страсної п'ятниці 1998 р. Вихід Великої Британії з ЄС створив значні складнощі з управлінням ірландським кордоном і загрожує виконанню Угоди Страсної п'ятниці. У відповідь ірландська діаспора в США почала організовувати лобіювання, щоб захистити Угоди Страсної п'ятниці. Після обрання Дж. Байдена президентом США тиск з боку Білого дому допоміг прем'єр-міністру Великої Британії Б. Джонсону (2019–2022) укласти угоду щодо виходу Великої Британії зі складу ЄС, головним пріоритетом якої було збереження міцного миру на острові Ірландія. Крім того, США продовжують надавати економічну допомогу та інвестувати в економіку Північної Ірландії. В умовах Брекзиту вкрай важливо, щоб США продовжували свою діяльність через спеціальних посланців, прагнучи протистояти закликам прихильників

виходу зі складу ЄС до більш явного відокремлення від Республіки Ірландія.

Обґрунтовано, що в умовах Брекзиту виникла проблема виконання умов Угоди Страсної п'ятниці 1998 р. У цьому контексті важливим є той факт, що у 2021 р. сенатори США запровадили резолюцію, в якій повторно висловили підтримку мирної угоди щодо Північної Ірландії. Позиція адміністрації президента США Дж. Байдена ґрунтується на тому, що будь-яка торговельна угода між США та Великою Британією має ґрунтуватися на повазі до Угоди Страсної п'ятниці 1998 р. і запобіганні поверненню «жорсткого» кордону між Північною Ірландією та Республікою Ірландія.

Ключові слова: США, конфлікт у Північній Ірландії, дипломатія, Угода Страсної п'ятниці 1998 р, мирний процес, мирне врегулювання, Брекзит, Республіка Ірландія, Велика Британія.

Summary

Marusynets M. M. Transformation of US peacekeeping in Northern Ireland in the context of Brexit under the J. Biden administration. – Article.

The article analyses the role of the United States in maintaining peace and ensuring stability in Northern Ireland in the context of Brexit. Changes in US peacekeeping activities in Northern Ireland in the context of Brexit under the presidencies of J. Biden are identified. It is argued that since the signing of the Good Friday Agreement in 1998, Northern Ireland has made significant progress in reconciliation and socio-economic development. The United States has made a significant contribution to peace and its maintenance in the context of global political transformations, including Brexit. The process of maintaining peace and stability in Northern Ireland, which was achieved as part of the peace agreement, is based on a three-tiered approach. It is aimed at: establishing democratic institutions in Northern Ireland; ensuring cooperation and consultation by US governmental and non-governmental structures

throughout the island of Ireland; and creating structures for US interaction with the Republic of Ireland, Northern Ireland and the UK.

It is proved that significant transformations in US foreign policy in support of the peace process in Northern Ireland in the context of Brexit took place under the 46th US President J. Biden. Biden's administration was based on the premise that the US role in the peace process in Northern Ireland is to ensure the implementation of the 1998 Good Friday Agreement. The UK's exit from the EU has created significant difficulties with the management of the Irish border and threatens the implementation of the Good Friday Agreement. In response, the Irish diaspora in the United States began to organise lobbying to protect the Good Friday Agreement. After the election of J. Biden as US President, pressure from the White House helped British Prime Minister B. Johnson (2019-2022) to conclude a deal on the UK's withdrawal from the EU, the main priority of which was to maintain a lasting peace on the island of Ireland. In addition, the United States continues to provide economic assistance and invest in Northern Ireland's economy. In the context of Brexit, it is crucial that the United States continues to engage through special envoys to counter the calls of the pro-Brexit side for a more explicit separation from the Republic of Ireland.

It is substantiated that in the context of Brexit, the problem of fulfilling the terms of the 1998 Good Friday Agreement has arisen. In this context, it is important that in 2021, US senators introduced a resolution reiterating their support for a peace agreement on Northern Ireland. The position of the administration of US President J. Biden is based on the fact that any trade agreement between the US and the UK should be based on respect for the 1998 Good Friday Agreement and prevent the return of a 'hard' border between Northern Ireland and the Republic of Ireland.

Key words: United States, conflict in Northern Ireland, diplomacy, 1998 Good Friday Agreement, peace process, peaceful settlement, Brexit, Republic of Ireland, United Kingdom.